

Studiehandledning till Martin Luthers Stora katekes

Kursbok: ”Martin Luthers Stora katekes”, andra upplagan

Bredvidläsning: ”Martin Luther – liv och verk”

Övrig litteratur: Bibel 2000, Svenska psalmboken (i vilken Martin Luthers Lilla katekes ingår), bibelkommentarverk, svenskt historieverk ...

OBS!

Informera deltagarna om att läsa till och med sidan 38 i ”Martin Luthers Stora katekes” inför första sammankomsten.

Första sammankomsten Vårt förhållande till Gud

Gå sammanfattningsvis igenom Stora katekesen till och med sidan 38. Låt varje deltagare i tur och ordning berätta om sin reaktion, sina tankar och frågor kring texten.

Frågor att samtala om i gruppen

Kallelse och tro

Martin Luther uppmanar oss i sina förord att hålla katekesen aktuell och att dagligen läsa en stund i den. Skulle en sådan uppmaning behövas även i vår tid? Vad är skillnaden mellan tro och förtroende, och kan det ha varit lättare att tro på 1500-talet än det är idag? Skulle Martin Luther egentligen ha kunnat välja att bli något annat än reformator – finns det något sådant som ett inre kall? Vad är det att låta sig användas av Gud?

Första budet

Diskutera om det finns flera gudar, eftersom budet säger att vi inte ska ha några andra gudar jämte Gud? Om det bara finns en Gud – varför finns det då flera religioner? Vad är en avgud, och kan man säga att t.ex. idoldyrkan är en sorts avgudadyrkan? Det har ansetts att en människas gud är detsamma som den viktigaste prioriteten som hon har i sitt liv. Kan man mot

den bakgrunden säga att målet att bli rik, lyckas i karriären eller att bli kändis något att göra med första budet? Diskutera om det finns något skäl till att budet att sätta Gud främst har placerats först av buden.

Andra budet

Vad säger Luther om att använda Guds namn rätt och fel?

Ett uppenbart sätt att missbruka Guds namn på är att ljuga eller att anklaga någon falskt i en domstol – särskilt om man, som i vissa länder, har svurit en ed på att tala sanning med handen på bibeln. Ett annat sätt är att starta en ”kristen” insamling eller sekt bara för egen vinnings skull, eller för att förhärliga sig själv. Men hur är det med vardagliga saker som uttrycken ”Oh my God” (herregud) och liknande – är det att missbruka Guds namn? Har det andra budet något med kraftuttryck och svordomar att göra, där det ju är stötande ord och djävulens namn som uttrycks – inte Guds?

Tredje budet

Vad betyder det att helga något?

Under biblisk tid var det påbjudet att man skulle vila en dag i veckan, liksom Gud i skapelseberättelsen vilade på den sjunde dagen efter att ha skapat världen. I 1 Mos 2:3 står det: ”Gud välsignade den sjunde dagen och gjorde den till en helig dag, ty på den dagen vilade Gud sedan han utfört sitt skapelseverk.” Denna påbjudna vila var av godo och var helt nödvändig för att de hårt arbetande människorna inte skulle slita ut sig helt. Men måste vi, som lever under helt andra villkor, också vara i stillhet och vila på söndagarna? Kan man helga sabbaten utan att direkt vila under den, och hur kan man göra varje dag helig?

Bibelord som har samband med detta avsnitt

Kallelse och tro: Jer. 1:4–9. Matt. 17:20, 22:14, 28:19–20. Mark. 9:23–24.

Första budet: 2 Mos. 20:2–6. Psalt. 18:2–3. Luk. 16:25. Joh. 14:15. Apostlag. 19:24–35.
1 Tim. 6:7–8, 6:17–19.

Andra budet: Matt. 15:18–19, 26:74. Apostlag. 19:18–20.

Tredje budet: 1 Mos. 2:2–3. Psalt. 84:11. Matt. 12:12. Apostlag. 13:14, 42, 16:13. Jak. 1:27.

Att läsa till nästa sammankomst

Sidorna 39–85 i Stora katekesen.

Andra sammankomsten

Vårt förhållande till varandra

Gå sammanfattningsvis igenom och diskutera sidorna 39–85 i Stora katekesen.

Frågor att diskutera i gruppen

Fjärde budet

Enligt Luther har alla som har en överordnad position i samhället en ”föräldraroll”, delegerad av Gud. Vad betyder detta i länder som styrs av diktatorer – ska man lyda även dem? Vad innebär det att visa aktning, och kan man dra några slutsatser om barnuppfostran från detta bud? Under biblisk tid tog barnen hand om sina föräldrar när de blev gamla, det ingick i att visa aktning mot sin far och sin mor. De egna barnen gjorde sedan detsamma mot en själv. Genom det fjärde budet var man omhändertagen som gammal och kunde ”leva länge i sitt land.” Diskutera om det finns fler skäl till att visa sina föräldrar aktning.

Femte budet

Om alla följde det femte budet skulle vi ha en värld utan krig, mord och avrättningar, men så fungerar det tyvärr inte.

Enligt Luther gäller detta bud enskilda människor i deras relation till varandra, men inte de styrande i landet eftersom Gud har gett dem rätt att straffa missdådare. I bredvidläsningsboken ”Martin Luther – liv och verk” kan man på sidan 58 läsa att kurfursten Fredrik den vise av Sachsen var Luthers beskyddare. Han vägrade bl.a. att utlämna Luther till Rom (där han utan tvekan skulle ha avrättats) efter att påven hade bannlyst honom. Diskutera om Luthers ovilja att kritisera de styrandes rätt att stifta lagar och bestraffa, kan ha påverkats av att han behövde kurfurstens stöd för att överleva.

Samtala om försvarskrig, abort, dödshjälp, självmord och nödvärnsrätt mot bakgrund av det femte budet om att man inte ska dräpa.

Sjätte budet

Budet att man inte ska bryta ett äktenskap kan betraktas ur olika synvinklar. Man ska inte bryta sina egna äktenskapslöften genom att vara otrogen, och om man är singel ska man inte bryta någon annans äktenskap genom att vara tillsammans med någon som är gift. Familjens harmoni och sammanhållning är också viktig för barnens välfärd.

Nya testamentets inställning till äktenskapet är kluven, bland annat för att himmelrikets ankomst ansågs omedelbart förestående. ”Men om de inte kan behärska sig bör de gifta sig; det är bättre att gifta sig än att brinna av åtra” (1 Kor 7:9). ”Alltså: den som gifter sig med flickan handlar rätt, men den som inte gifter sig handlar bättre” (1 Kor 7:38). Men om man väl har gift sig ska man hålla sina äktenskapliga löften.

Diskutera om det finns undantag från detta bud, t.ex. söndring och misshandel inom äktenskapet. Bör detta bud även gälla för samboskap. Vad sade Luther om avhållsamhet och celibat?

Sjunde budet

I vidare bemärkelse omfattar budet om att man inte ska stjäla de två föregående buden: man ska inte stjäla någons liv och framtid genom att dräpa, och man ska inte stjäla någons man eller hustru genom att begå äktenskapsbrott.

Diskutera om skadegörelse, maskning på arbetet och svartjobb har med det sjunde budet att göra. Kan ändamålet helga medlen så att stöld ibland kan vara berättigat? Blir man fattigare av att ge än av att ta?

Åttonde budet

Detta bud innebär att vi inte ska säga sådant om varandra som inte är sant. Det gäller inte bara inför domstol, utan lika mycket i vår vardag och på sociala medier. För länge sedan avrättades människor för häxeri för att man bröt mot det åttonde budet.

Diskutera förtal, skvaller, självhävdelse och mobbing. Är det rätt att publicera namn på t.ex. misstänkta bedragare och pedofiler innan de är dömda, för att förebygga att fler råkar illa ut? Vad säger Luther om en människas goda rykte?

Nionde och tionde buden

Buden kan sammanfattas med att vi inte ska känna djupt avund gentemot varandra på grund av andras ägodelar, familjer eller livssituation. De bibliska orden slav, slavinna, oxe och åsna översätter vi i vår tid naturligtvis med materiella förmåner, bilar osv.

Det kan vara svårt att inte bli avundsjuk i olika sammanhang. Diskutera om den avundsjukan skiljer sig från det ”begär” – åtrå och lystnad – som budet talar om.

Buden handlar om vårt sätt att förhålla oss gentemot andra människor och materiella saker. Kan vi ändra på vårt sätt att vara, och varför är det ibland svårt att glädja sig över andras framgångar?

Bibelord som har samband med detta avsnitt

Fjärde budet: 2 Mos. 20:12. Rom. 13:1–4. Ef. 6:4.

Femte budet: 1 Mos. 4:3–8. 1 Joh. 3:15.

Sjätte budet: 1 Mos. 1:27–28. Matt. 5:27–28, 19:5–6. 1 Kor. 6:19–20.

Sjunde budet: Matt. 25:14–30. Luk. 19:8.

Åttonde budet: Matt. 18:15–17, 26:48–49. Luk. 6:37, 18:11–12, 23:1–2.

Nionde och tionde buden: Luk. 12:15. Rom. 15:2. 2 Kor. 9:6–7.

Att läsa till nästa sammankomst

Sidorna 89–102 i Stora katekesen.

Tredje sammankomsten

Trosbekännelsen

Gå sammanfattningsvis igenom och diskutera sidorna 89–102 i Stora katekesen.

Detta är den apostoliska trosbekännelsen, som är en längre version av den romerska trosbekännelsen, och den formulerades kring slutet av 100-talet och början av 200-talet e.Kr. Det är den äldsta av de tre ekumeniska trosbekännelserna ("symbola"), som utgörs av de apostoliska, nicenska och athanasianska trosbekännelserna.

Frågor att diskutera

Första artikeln

Gud erkänns som allsmäktig och som alltings skapare.

I bibelns allra första kapitel beskrivs världens skapelse i korta ordalag. Diskutera om det finns motsättningar mellan den bibliska berättelsen, evolutionsläran och big-bang teorin.

Förslag till samtalsämnen:

Evolutionsläran innebär att de nutida levande varelserna har kommit till efter en lång utveckling av anpassningar, ända från den första levande cellen i havet. I bibeln står det kort och gott att Gud skapade djur och människor. Kan evolutionens utveckling betraktas som Guds medvetna metod att skapa det liv vi ser idag? Var avsikten med den första levande cellen redan från början att den skulle utvecklas till oss? Som när en mans avsikt med att fälla ett träd i skogen är att skapa ett tyg – planen är att bygga en vävstol av virket och att odla lin, för att till slut kunna väva ett linnetyg.

Fundera på om big-bang teorin över huvud taget är en skapelseteori. Big-bang teorin säger att hela universum från början var en enda mycket liten, sammanpressad himlakropp eller "klump". Den exploderade och bredde ut sig till det universum vi känner idag. Big-bang teorin utgår således från en klump som redan existerade, medan Gud enligt bibeln skapade världen av ingenting alls. Big-bang teorin har inget svar på hur den ursprungliga klumpen kom till och är därför ingen konkurrent till bibelns skapelseberättelse, utan en teori om vad som hände efter skapelsen. Big-bang teorin säger bara att något som var litet och sammanpressat utvecklades till något stort.

Mot guds allmakt ställs ibland det s.k. teodicéproblemet – frågan varför det kan finnas ondska i världen om Gud är allsmäktig och kärleksfull. Diskutera om tillvaron inte i själva verket är en kamp mellan gott och ont, där vi har att välja sida. Jesus själv frestades av djävulen i öknen, kämpade mot det onda och botade sjukdomar. Skulle människan egentligen ha någon fri vilja om Gud gjorde det omöjligt för oss att göra sådant som kan uppfattas som ont?

Kan en människas världsbild göra att hon stänger Gud ute?

Andra artikeln

Den andra artikeln handlar om Jesus. Den nämner inget om hans liv och verksamhet, utan går direkt från hans födelse till hans död och uppståndelse. Kan man tänka sig någon avsikt med det, eller är det bara för att bekännelsen inte ska bli för lång?

Under biblisk tid använde man inte årtal för att ange när något hade hänt, utan man hänvisade till kända personers levnad, t.ex. ”under kejsar Augustus fjärde år”. Det är en tidsangivelse när det står i Luk. 2:2 att Jesus föddes ”när Qurinius var ståthållare i Syrien.” Diskutera om avsikten med trosbekännelsens ord ”pinad under Pontius Pilatus” var att framhålla Pilatus skuld för all framtid, eller om det helt enkelt är en tidsangivelse.

Skulle kristendomen ha funnits till om Jesus inte hade uppstått, och hade han i så fall bara betraktats som en antik moralfilosof?

De kristna lärosatserna har betecknats som ”uppenbarad sanning”, d.v.s. genom gudomligt ingripande avslöjade sanningar om sådant som människan annars inte kan veta eller förstå. Är tron, om man har den inställningen, egentligen beroende av mänskligt vetande, och har vetenskapliga invändningar mot tron i så fall någon relevans?

Tredje artikeln

Artikeln om Den Helige Ande – den livgivande, hjälpande storheten och den andliga klarsynen ”Sanningens ande”.

Bibels ord för ande (ruach, pneuma) betyder även andedräkt, vind – diskutera god anda, levande kraft inom oss, vind i seglen.

Vad menas enligt Luther med ”de heligas samfund” – som katoliker och ortodoxa ofta tolkar som helgonen?

Diskutera hoppet inför evigheten. Bibeln kallas ”helig skrift” och anses vara skriven under andligt inflytande (”verbalinspiration”). Vad kan man tänka kring det?

Bibelord som har samband med detta avsnitt

Första artikeln: 1 Mos. 1:1–31. Psalt. 139:13–16.

Andra artikeln: Jes. 53:3–5. Matt. 16:15–16. Luk. 19:10. 1 Kor. 15:17–19. Fil. 2:5–8.
1 Joh. 2:2.

Tredje artikeln: Matt. 12:31–32. Luk. 23:43. Joh. 14:16–17, 26. Apostlag. 2:2–4.
Rom. 8:25–27. 1 Kor. 15:51–57. Upp. 21:4.

Att läsa till nästa sammankomst

Sidorna 105–129 i Stora katekesen.

Fjärde sammankomsten

Fader vår

Gå sammanfattningsvis igenom och diskutera sidorna 105–129 i Stora katekesen.

Här används den version av Herrens bön som har varit i bruk i Sverige sedan Gustav Vasas bibel 1541, vilken noga följde Luthers bibel. I bibel 2000 återges en nyare version av bönen.

Frågor att diskutera

Första bönen

Vad är bön och varför ska man be? Man talar om olika sorters bön, t.ex. begärsbön, förbön, tackbön och den inre stillhetens tillbedjan utan ord. Med affirmativ bön menas att man bejakar något i stället för att be om det – i stället för ”inled oss icke i frestelse utan fräls oss ifrån ondo” säger man ”du inleder oss inte i frestelse och frälser oss ifrån ondo.” Tala om attitydskillnaden mellan det sättet att be och begärande bön.

Diskutera tesen ”ändamålen helgar medlen” – helgar man guds namn om man uppnår något gott genom att använda bedrägliga medel?

Andra och tredje bönen

Guds rike har dels kommit och dels ska det komma – hur förklarar Luther detta? Är Guds rike en jordisk guldålder, ett andligt rike i himmelen eller i en annan dimension, eller något annat? Betyder bönen ”Ske din vilja, såsom i himlen så ock på jorden” att guds vilja redan sker i himlen men inte på jorden, där kampen mellan gott och ont ännu pågår?

Fjärde bönen

Luther säger att bönen om bröd är en mycket omfattande bön – diskutera hur han menar. Man talar också om andligt bröd (näring) – vad menar man med det?

Jesus säger i Matt 15:11 ”Det är inte det som kommer in genom munnen som gör människan oren. Men det som går ut genom munnen, det gör människan oren.” Och i romarbrevet 14:2 säger Paulus ”Den enes tro tillåter honom att äta vad som helst, medan den som är svag i tron bara äter grönsaker.” Det betyder att det enligt kristen tro inte finns någon ”oren” mat. Diskutera vegetarianism och veganism mot den bakgrunden, och att det även kan finnas andra skäl att vara vegetarian.

Femte, sjätte och sista bönen

Hur förlåter man ”dem oss skyldiga äro” enligt Luther? Vilka tre slags frestelser beskriver han? Han säger att frestelser är oundvikliga – kan man säga att de på sätt och vis till och med är nyttiga? Rädda oss från det onda, lyder den sista bönen. Diskutera om det som är ont för den ene kan vara gott för den andre, eller talar man i sådana sammanhang om något annat än direkt ondska? Martin Luther kämpade i stort sett ständigt mot det onda, mot ”Djävulen”. Har dagens människor avskrivit ”Djävulen” och avfärdat honom som vidskepelse, eller är det

bara namnet som har avskaffats? Det som namnet står för – massmord, terrordåd och ondska – finns ju dessvärre kvar.

Bibelord som har samband med detta avsnitt

Första bönen: Psalt 50:15. Matt. 6:5–13, 18:19. Joh. 15:16–17. Jak. 4:2–3, 5:13–18.

Andra och tredje bönen: Matt. 3:2, 6:33, 7:21. Mark. 10:14–15, 14:36. Luk. 17:20–21. Joh. 18:36. 1 Kor. 4:20.

Fjärde bönen: 1 Mos. 3:18–19. Amos 8:11. Matt. 15:17–20. Joh. 6:32–35. Rom. 14:2–3. 2 Thess 3:8–10.

Femte, sjätte och sista bönen: Matt. 6:14–15, 12:35, 26:41. Mark. 2:9–12, 7:21–23. Luk. 8:13, 17:3–4, 23:34. Joh. 3:20. Rom. 12:21. 1 Kor. 5:8. Ef.6:11–12. Jak. 1:12–13. 1 Joh. 1:9.

Att läsa till nästa sammankomst

Sidorna 133–161 i Stora katekesen.

Femte sammankomsten Dopet och nattvarden

Gå sammanfattningsvis igenom och diskutera sidorna 133–161 i Stora katekesen.

Frågor att diskutera

Dopet

Dopet som medborgarskap i den världsvida kristenheten och som barnskap hos Gud. Vad menas egentligen med ett sakrament? Samtala om varför en del förespråkar barndop men andra vuxendop, och vad betyder det enligt Luther att leva i sitt dop? Vad anser han vara dopets gåva? Diskutera om dopet blir verkningslöst om dopförrättaren är ovärdig, eller om den som döps avfaller från tron.

Nattvarden

Jesus sade att brödet och vinet är hans kropp och blod, och att vi ska minnas honom när vi tar nattvarden.

Samtala om nattvarden som minneshandling och som en plats där vi möter honom i gemenskap med varandra. Man har försökt nysta i årtusenden i nattvardens betydelse och

innebörd, utan att komma fram till något möte mellan människans förstånd och Guds mysterium, eller mellan jordiskt bröd och livets bröd. Samtala om vad Luther säger om att vara redo eller värdig att ta nattvarden, och om hur ofta anser han att man ska ta den?

Bibelord som har samband med detta avsnitt

Dopet: Matt. 28:18–20. Mark. 1:9–11, 10:15, 16:16. Apostlag. 16:33. Rom. 6:3–5.
Ef. 4:23–24.

Nattvarden: Matt. 26:26–29. Joh. 6:32–35. 1 Kor 10:16–17, 11:26–29.

MK, maj 2017